

ISSN: 2687-220X

NOVUS ORBIS

Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Araştırma Makaleleri
Research Articles

**Emekli Subayların Bakış Açısından Türkiye'nin Dış
Politika Alternatifleri Ve Güvenlik Sorunları**

*Türkiye's Foreign Policy Alternatives and Security Problems
from the Perspective of Retired Officers*

**Hakan SAMUR
Dünya BAŞOL**

**BRICS+5 Genişlemesinin Yaratacağı Fırsat ve
Tehditler Bağlamında Değerlendirilmesi**

*The Evaluation of The BRICS+5 Enlargement in the Context of
Opportunities and Threats*

Sinem ÇELİK

**Yeni Bir Dış Politik Girişim Örneği Olarak
Türkiye'nin Denizaşırı Üs Politikası Uygulamaları:
Katar ve Somali Örneği**

*Türkiye's Overseas Base Policy Practices As an Example of A
New Foreign Policy Initiative: The Case of Qatar and Somalia*

**Gökhan ÖÇALAN
Gökhan KOÇER**

**Sosyal Medyanın Demokratik Seçimlerde Algı
Yönetimi Üzerindeki Rolü**

*The Role of Social Media in Shaping Perceptions during
Democratic Elections*

Murat ŞENGÖZ

İsrail, Orta Asya, Kafkasya Ve Yeni Çevresel Strateji

*Israel, Central Asia, Caucasus and the New Peripheral
Strategy*

Mehmet Erkan KILLIOĞLU

Kitap İncelemeleri
Book Reviews

**Guillaume Pitron
Nadir Metaller Savaşı: Enerji Geçişinin ve
Dijitalleşmenin Karanlık Yüzü**

Muhammet NEGİZ

**Gabor Agoston
Barut, Top ve Tüfek, Osmanlı İmparatorluğu'nda
Askerî Güç ve Silah Sanayisi**

Ayşegül GÜLER

Editörler Kurulu / Editorial Board

Baş Editör / Editor-in-Chief

- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Özgür Tüfekçi
- Dr. Öğr. Üyesi / Assist. Prof. Hülya Kımık
- Dr. Öğr. Üyesi / Assist. Prof. Göktuğ Kırprızlı
- Arş. Gör. / Research Assist. Fevzi Kırbaşoğlu

Kitap İnceleme Editörleri / Book Review Editors

- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Bülent Şener (*Türkçe Kitap / Books in Turkish*)
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Murat Ülgül (*İngilizce Kitap / Books in English*)

Alan Editörleri / Section Editors

- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Fatma Akkan Güngör – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Yılmaz Bayram – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Ayça Eminoğlu – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Vahit Güntay – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Erol Kalkan – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Professor İsmail Köse – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Professor Bülent Şener – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Murat Ülgül – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye

Yardımcı Editör / Assistant Editor

- Arş. Gör. / Research Assist. Fevzi Altınok

Uluslararası Danışma Kurulu / International Advisory Board

- Dr. Shane Brennan – American University in Dubai, UAE
- Dr. Alessia Chiriatti – University for Foreigners of Perugia, Italy
- Professor Murat Çemrek – Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Rahman Dağ – Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türkiye
- Dr. Federico Donelli – University of Genoa, Italy
- Professor Süleyman Erkan – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Professor Monique Sochaczewski Goldfeld – Escola de Comando e Estado-Maior do Exército, Brazil
- Dr. Ayla Göl – York St John University, UK
- Professor Emre İşeri – Yaşar Üniversitesi, Türkiye
- Professor Gökhan Koçer – Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye
- Dr. SungYong Lee – University of Otago, New Zeland
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Ali Onur Özçelik – Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye
- Professor Alp Özerdem – George Mason University, USA
- Dr. Öğr. Ü. / Assist. Prof. Kaan Renda – Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Paul Richardson – University of Birmingham, UK
- Professor Didem İkinci Sarıer – Çankaya Üniversitesi, Türkiye
- Doç. Dr. / Assoc. Prof. Hüsrev Tabak – Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Türkiye

Novus Orbis

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Journal of Politics and International Relations

ISSN: 2687-220X

Cilt 6 | Sayı 2 | 2024
Volume 6 | Number 2 | 2024

İçindekiler / Table of Contents

Araştırma Makaleleri / Research Articles

166

Emekli Subayların Bakış Açısından Türkiye'nin Dış Politika Alternatifleri Ve Güvenlik Sorunları

Türkiye's Foreign Policy Alternatives and Security Problems from the Perspective of Retired Officers

Hakan SAMUR & Dünya BAŞOL

189

BRICS+5 Genişlemesinin Yaratacağı Fırsat ve Tehditler Bağlamında Değerlendirilmesi

The Evaluation of The BRICS+5 Enlargement in the Context of Opportunities and Threats

Sinem ÇELİK

220

Yeni Bir Dış Politik Girişim Örneği Olarak Türkiye'nin Denizaşırı Üs Politikası Uygulamaları: Katar ve Somali Örneği

Türkiye's Overseas Base Policy Practices As an Example of A New Foreign Policy Initiative: The Case of Qatar and Somalia

Gökhan ÖÇALAN & Gökhan KOÇER

247

Sosyal Medyanın Demokratik Seçimlerde Algı Yönetimi Üzerindeki Rolü

The Role of Social Media in Shaping Perceptions during Democratic Elections

Murat ŞENGÖZ

270

İsrail, Orta Asya, Kafkasya Ve Yeni Çevresel Strateji

Israel, Central Asia, Caucasus and the New Peripheral Strategy

Mehmet Erkan KILLIOĞLU

Kitap İncelemeleri / Book Reviews

297

Guillaume Pitron

Nadir Metaller Savaşı: Enerji Geçişinin ve Dijitalleşmenin Karanlık Yüzü

Muhammet NEGİZ

308

Gabor Agoston

Barut, Top ve Tüfek, Osmanlı İmparatorluğu'nda Askerî Güç ve Silah Sanayisi

Ayşegül GÜLER

NOVUS ORBIS

Journal of Politics and International Relations | Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi
Volume 6 | Cilt 6
Number 2 | Sayı 2
2024

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

**YENİ BİR DIŞ POLİTİK GİRİŞİM ÖRNEĞİ
OLARAK TÜRKİYE'NİN DENİZ AŞIRI ÜS
POLİTİKASI UYGULAMALARI: KATAR VE
SOMALİ ÖRNEĞİ**

Gökhan ÖÇALAN*
Gökhan KOÇER**

Makalenin Geliş Tarihi // Received: 13.06.2024
Düzeltilme Tarihi // Revised: 04.12.2024
Yayına Kabul Tarihi // Accepted: 06.12.2024

Öz

Devletlerin, etki kapasitelerini artırmak amacıyla ve güçlerinin bir göstergesi olarak, deniz aşırı coğrafyalarda varlık göstermeleri, yüzyıllar öncesine uzanan bir geçmişe sahiptir. İlk örnekleri Peloponez Savaşı'na kadar uzanan ve genel itibarıyla sömürgecilik döneminde geliştirilen bu anlayış, 20. yüzyılda askeri üsler kurmak biçiminde somutlaşmış ve yaygınlık kazanmıştır. Bugün küresel büyük güçlerin yanı sıra orta büyüklükte bölgesel güç bazı devletler de üs politikaları geliştirmekte ve deniz aşırı üs faaliyetlerine önem vermektedirler. Üs politikası geliştirmek ve deniz aşırı üs kurmak, Soğuk Savaş sonrasında değişen uluslararası ilişkiler ortamında, orta büyüklükte bölgesel bir güç olan Türkiye'nin de dış politika ve ulusal güvenlik uygulamalarından birisi olmuştur. Türkiye,

* Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı. ORCID: 0009-0006-0406-8514, g.ocalan89@gmail.com

** Prof. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. ORCID:0000-0003-1974-5013, g.kocer@ktu.edu.tr

öncelikle ulusal güvenliğinin gereği olarak üs politikası geliştirmek zorunda kalmış, bu zorunluluk daha sonra denizaşırı üs sahibi olmak yönünde ve biçiminde bir tercihe dönüşmüştür. Irak ve Suriye'de terörle mücadele harekâtı kapsamında üsler oluşturan Türkiye'nin denizaşırı üs sahibi olma konusundaki ilk deneyimi Katar'da kurduğu üs olmuştur. Akabinde Somali, Libya ve Azerbaycan'da üsler kuran Türkiye, bugün, dünyada üs politikasına ve denizaşırı üslere sahip ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye, Katar ve Somali'de sahip olduğu denizaşırı üslerle, kısa bir sürede üs sahibi olma konusunda önemli deneyimler kazanmıştır. Türkiye'nin üs politikası izlemesi ve denizaşırı üs sahibi olması, doğal olarak ulusal güvenliğini ve dış politikasını etkilemiş, bu durumun bölgesel ve küresel gelişmeler bağlamında yansımaları da söz konusu olmuştur. Bu kapsamda ele alınacak bu çalışma ile Türkiye'nin üs politikasının genel olarak hangi amaca yönelik olduğu ve ne gibi farklılıklar içerdiği soruları üzerinden Katar ve Somali'ye yönelik üs faaliyetleri incelenecek, bu politikanın dış politik anlamda yaygın etkisi tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda ilk olarak, üs kavramı ve tarihsel süreç hakkında bilgi verilerek, takip eden bölümlerde Türkiye'nin üs politikasına yönelik uygulamalarından ve bunun politik yansımalarından bahsedilecektir. Nihai olarak, elde edilen veriler neticesinde yeni bir dış politik girişim örneği olarak Türkiye'nin üs politikasına yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Üs Politikası, Denizaşırı Üs, Katar, Somali, Türk Silahlı Kuvvetleri.

TÜRKİYE'S OVERSEAS BASE POLICY PRACTICES AS AN EXAMPLE OF A NEW FOREIGN POLICY INITIATIVE: THE CASE OF QATAR AND SOMALIA

Abstract

To enhance their influence and as a manifestation of their power, states have a long history of establishing a presence in overseas territories. This practice, which can be traced back to the Peloponnesian War and largely developed during the colonial period, materialized in the 20th century through the establishment of military bases, gaining widespread prevalence. Today, not only global superpowers but also medium-sized

regional powers are developing base policies and emphasizing overseas base activities. Developing base policies and establishing overseas bases have become part of Türkiye's foreign policy and national security practices in the evolving international relations environment post-Cold War as a medium-sized regional power. Türkiye has been compelled to develop a base policy primarily due to national security requirements, which later turned into a preference towards owning overseas bases. Türkiye's first experience with owning overseas bases was establishing a base in Qatar as part of counter-terrorism operations in Iraq and Syria. Subsequently establishing bases in Somalia, Libya, and Azerbaijan, Türkiye now stands among countries with base policies and overseas bases worldwide. Through its overseas bases in Qatar and Somalia, Türkiye has quickly gained significant experience in becoming a base owner. Türkiye's pursuit of a base policy and ownership of overseas bases have naturally impacted its national security and foreign policy, with regional and global implications in the context of developments. Within this scope, this study will examine Türkiye's base policies in Qatar and Somalia through the questions of what general purpose Türkiye's base policy is aimed at and what differences it contains, and will try to determine the widespread impact of this policy in terms of foreign policy. In this context, firstly, information will be provided about the concept of military bases and their historical background, followed by discussions on Türkiye's basing policy applications and their political implications. Finally, based on the data obtained, conclusions will be drawn regarding Türkiye's military base policy as a new foreign policy initiative.

Keywords: Base Politics, Oversea Base, Qatar, Somalia, Turkish Armed Forces.

Giriş

Türkiye Soğuk Savaş'ın sona ermesinden itibaren proaktif bir dış politika stratejisi izlemektedir. Özellikle terörle mücadele harekâtı kapsamında Irak ve Suriye özelinde sınır ötesi operasyonlar icra eden Türkiye, üs politikası kapsamında denizaşırı üs faaliyetlerine de önem vermekte ve inisiyatif almaktadır. Bu durum Türkiye'nin yalnızca bölgesel ölçekte kalmayıp küresel anlamda etkileri olan girişimlerde bulunmasının da önünü açmıştır. 1997 yılında Arnavutluk'ta

Türk Deniz Kuvvetlerince tesis edilen Paşalimanı deniz üssü ayrı tutulursa, ilk olarak Katar ile başlayan Türkiye'nin denizaşırı üs faaliyetleri, başta Körfez krizi ve sonrası süreçte olmak üzere bölgesel ve küresel düzeyde Türkiye'nin görünürlüğüne ve etkinliğine pozitif katkı sağlamıştır. Takip eden süreçte Somali ile devam eden denizaşırı üs uygulamaları, Türkiye'nin Ortadoğu'nun haricinde Afrika'da da etkinliğini artırmakla kalmamış, ayrıca muhatap ülkeler haricinde farklı ülkeler ile başta savunma olmak üzere, ekonomi, ticaret vb. alanlarda ortaklıkların önünü açmıştır. Bu durum işbirliği yapma arzusunda olan diğer ülkeler nezdinde Türkiye'nin kabul edilirliliğini kolaylaştırırken, süreç yönetimine de pozitif katkı sağlamaktadır.

Türkiye'nin üs politikası kapsamında ikili ilişkilerine bakılacak olduğunda ise; icra edilen eğitim ve tatbikatlar aracılığıyla Katar savunma imkân ve kabiliyetlerinin geliştirilmesine katkı sağlanması amaçlanırken, Somali'de gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ile gelecek komuta kademesinin yetiştirilmesi ve Somali ordusunun yeniden teşkil edilerek yapılandırılması hedeflenmektedir. Detayları müteakip bölümlerde açıklanacağı şekliyle Türkiye'nin denizaşırı üs politikası kapsamında icra edilen faaliyetler ev sahibi ülkelerin doğrudan kazanım sağladığı ve tecrübe edindiği bir biçimde yürütülmektedir. Tarihsel süreçte sömürgecilik faaliyetleriyle başlayan ve günümüzde küresel hegemonik amaç ve hedefleri olan diğer ülke uygulamalarından belirgin bir şekilde ayrılan bu durum, Türkiye'nin uluslararası anlamda etkinliğini ve görünürlüğünü de olumlu yönde etkilemektedir.

Yapılan incelemelerde üs politikasına yönelik çalışmaların yabancı literatürde başta Alexander Cooley (2008), Robert Harkavy (1982), Kent Calder (2007) ve James Blaker (1990) olmak üzere çeşitli araştırmacılar tarafından bir disiplin dâhilinde ele alındığı tespit edilirken, yerel literatürde de son dönemde gelişme gösterdiği gözlemlenmiştir. Yapılan bu çalışma ile de Türkiye'nin üs politikasına yönelik akademik çalışmalara katkı sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda makalede Türkiye'nin denizaşırı üs politikasının temel anlamda neyi amaçladığı sorunsalı üzerinden hareketle, bu politikanın diğer ülke uygulamalarından ne gibi farklılıklar içerdiği hususu açıklanmaya çalışılacaktır. Makalede ilk olarak üs kavramının gelişimi ve tarihsel olarak nasıl ele alındığından bahsedilecek, müteakiben üs politikası noktasında farklı ülke uygulamalarına

değınilecektir. Takiben Türkiye'nin denizaşırı üs politikası kapsamındaki karşılıklı uygulamaları ve dış politik anlamda nasıl ele alındığı ifade edilmeye çalışılmıştır.

Üs Kavramının Tarihsel Süreçte Gelişimi

Bir ülkenin ana karası dışında bir bölgede mevcudiyet göstermesi, unsur bulundurması anlamına gelen denizaşırı üs kavramı, genel olarak uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Genel olarak üs, tesis ve erişim olarak kullanım alanı bulan kavram (Harkavy, 1982), literatürde geniş bir yelpazede ele alınırken, esas itibarıyla askeri konuşlanma, yerleşke temin etme ve en genel haliyle de bir askeri harekât icra etme noktasında kullanılmaktadır.

Nüfuz alanını genişletme arzusunda olan aktörler tarihsel süreç içerisinde kendi toprakları dışında kazanımlar elde etme ve bu sayede hâkimiyetini genişletme gayretinde olmuşlardır. Bu durum politik gerekçelere dayanabileceği gibi ticari, ekonomik, lojistik vb. etkenleri de içerisinde barındırabilmektedir. Bu gerekçelerin haricinde güvenlik boyutu da üs kavramının gelişiminde ve günümüze dek süregelişinde önemli bir rol oynamıştır. Tehdit olarak görülenden korunma ve önlem alma gayreti ile mevcut egemen alanın ötesine geçerek etki kapasitesini artırma gayesi, güvenlik yaklaşımının üs kavramı üzerindeki etkisi olarak görülmektedir. Tarihsel süreç içerisinde her ne kadar farklı adlandırmalar yapılsa da genel itibarıyla üs kavramının imparatorluklar/devletler açısından önemli bir kullanım aracı olarak ortaya çıktığını ifade etmek mümkündür.

Üsler genel olarak güvenlik kaygısından hareketle stratejik noktalarda taktik amaçlı ve geçici süreliğine tesis edilen askeri yerleşkeler (Blaker: 1990, Harkavy: 2007) olarak tanımlanabilirken, denizaşırı üsler ise ana kara dışındaki bir bölgede daha uzun vadeli bir stratejik amaca bağlı olarak oluşturulan tesisler şeklinde ifade edilebilir (Cooley: 2008). Türkiye'nin Katar, Somali ve Libya'da bulunan denizaşırı üsleri bu kapsamda nitelendirilebilir. Öte yandan ana kara dışında genel olarak güvenlik kaygısı ekseninde stratejik noktalarda tesis edilmiş ileri askeri üslerin de bulunabildiği görülmektedir. Türkiye'nin özellikle son dönemde terörle mücadele kapsamında Irak ve Suriye'nin kuzeyinde inşa etmiş olduğu üsler bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Askeri üs ile denizaşırı üs kavramları arasında genel olarak tanımlama ve eylem yönünden benzerlikler

görülebilmektedir. Temel ayrım noktası, her iki kavram arasındaki uygulama ve statü farklılığı üzerinedir. Bu anlamda askeri üsler genel olarak bölgesel bir politik uygulamanın sonucu olarak geçici ve taktik amaçlı olurken, denizaşırı üsler ise ev sahibi ülke ve misafir ülke arasındaki angajmana bağlı olarak daha uzun vadeli, stratejik ve küresel bir amacın neticesinde ortaya çıkabilmektedir (Yeo: 2017). Bu durumdan hareketle kavram kargaşasının olmaması ve konu bütünlüğünün sağlanması adına çalışmanın müteakip bölümlerinde Türkiye'nin ilgili ülkeler ile icra etmiş olduğu faaliyetlere ilişkin olarak denizaşırı üs ifadesi kullanılacaktır.

Tarihsel süreçte Sümerlerden Antik Yunan dönemine kadar günümüzdeki uygulama alanından farklı da olsa üs kavramı bir şekilde politik bir tercih olarak yerini almıştır. O dönemin koşullarında genel olarak şehrin korunması, askerlerin barınma, eğitim vb. ihtiyaçlarının karşılanması nedeniyle stratejik noktalara inşa edilen kaleler, günümüz modern üslerinin ilk örneklerini teşkil etmektedirler. Buna mukabil denizaşırı üs kavramı ise esas olarak sömürge faaliyetlerinin başlamasıyla gelişim göstermiştir. Ana karanın dışındaki bölgelerde daha çok ekonomik ve ticari çıkarların korunması bakımından gelişim gösteren kolonicilik faaliyetleriyle birlikte denizaşırı üslerin de işlerlik kazanmaya başladığı görülmektedir (Özgen, 2019:). Güç mücadelelerinin çıktığı ilk dönemlerde üs kavramının temelini oluşturan yapıların da ortaya çıktığı görülmektedir. Çoğunlukla hedef bölgenin ele geçirilmesi öncesi kurulan kontrol noktaları günümüz modern üslerin ilk örnekleri olmuşlardır. Devam eden süreçte klasik üs kavramı gelişim göstererek lejyonlar, kaleler, koloniler şeklinde ilerleme kaydetmiştir. İlk olarak karayolları üzerine inşa edilen klasik üsler takip eden süreçlerde deniz sahasına da taşınmıştır. Bu anlamda insanoğlunun denize olan erişimi arttıkça kontrol edilen alanlar ve dolayısıyla bu alanların devamlılığının sağlanmasına bağlı olarak üs yapılarının da gelişimi söz konusu olmuştur. Sömürgeciliğe giden yol bu şekilde gelişim gösterirken üs kavramının tarihsel süreçte gelişerek günümüz modern üs yapılarının ortaya çıkmasının da zemini oluşturmuştur. Güçlenen siyasi aktörün yayılma arzusunun bir parçası olarak ele geçirilen bölgelerde devamlılığı sağlamak adına kurulan koloniler ve bu kolonilerin güvenliği noktasında oluşturulan askeri yapı, klasik üs kavramının temelini oluşturmaktadır (Bölme: 2012). Ancak koloniciliğe giden süreç, bir dönüşümün sonucu olduğu için bu anlamda tarihsel gelişim sürecini göz

önüne alarak üs kavramını ele almak daha kapsamlı olacaktır. Bu kapsamda gerek bulunulan bölgenin güvenliğinin sağlanması gerekse güvenlikten sorumlu olan askerlerin barınma, eğitim, lojistik vb. konularda ihtiyaçlarını da gidermesi noktasında şehirlerin etrafına kurulan kalelerin günümüz askeri üsleriyle oldukça benzerlik gösterdiği ifade edilebilir (Özgen: 2019). Amaçları ve fonksiyonları itibarıyla da kalelerin üs kavramının gelişimine giden yolda önemli bir tecrübe aktarımı sağladığını ifade edilebilir. Nitekim savunma vazifesinin yanında kalelerin emperyal bir yönünün de olduğu, bu anlamda genişleme arzusunda olan siyasi aktörlerin işgal öncesi hazırlık, işgal sonrası ise devamlılığın sağlanması maksatlı kale yapımına önem verdiği görülmektedir. İleri üs ve kontrol noktaları olarak görülen kaleleri takiben deniz ile olan münasebetin artması ve farklı coğrafyalara olan erişim imkânı ile ilk denizaşırı üs örnekleri de ortaya çıkmıştır. Bu anlamda denizlerde olan egemenliğin artırılması gayesi anakara dışında temin edilen bölgelerin de güven altına alınmasını zorunlu kılmış, bu noktada denizaşırı üs kavramının da geliştirilmesi söz konusu olmuştur.

Denizaşırı üslerin kullanım şekline bakıldığında, üsler tesis ederek yaygın bir deniz ağı ve erişimi oluşturmaya çalışan ilk devletin 14. yüzyıldan itibaren Çin Hanedanlığı olduğu görülmektedir. O dönemin koşulları itibarıyla küresel bir deniz gücü oluşturma amacıyla gemi inşa süreci başlatan Çin, tesis etmiş olduğu üs ağı aracılığıyla özellikle Hindistan'a birçok deniz harekâtı gerçekleştirmiştir (Harkavy, 2007). Özellikle coğrafi keşiflerin başlaması ve deniz ticaretinin de takip eden süreçte ivme kazanması ile başlayan denizlere hâkimiyet arayışı, bu hâkimiyetin korunması noktasında karasal mevcudiyeti de beraberinde getirmiştir. Britanya, İspanya, Portekiz Hollanda gibi deniz ticaretinin sömürgecilik anlamında kullanılmasında başı çeken devletler, denizaşırı üs kavramına da bu şekilde işlerlik kazandırmışlardır. Denizaşırı üslerin etkinlik kazanması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması kapsamında denizlerde kurulacak bir hâkimiyetten hareketle çıkar alanlarının kontrolü de elzem olarak görülmektedir. Bu kapsamda Deniz Hâkimiyet Teorisinin kurucusu kabul edilen Amerikalı stratejist Alfred Thayer Mahan, ulusal çıkar alanlarının kontrolü noktasında denizlere/okyanuslara hâkimiyetin, diğer bir ifadeyle denizlerde elde edilecek bir üstünlüğün dünya hâkimiyetinin de anahtarı olduğunu ifade etmektedir (Sprout, 1954). Mahan, deniz hâkimiyetinden hareketle ekonomik olarak güçlü olan bir ülkenin politik ve askeri olarak da güç olmasının daha kolay

olacağını dile getirmiştir. Diğer bir ifadeyle Mahan, küresel bir hegemonya inşasının en genel biçimiyle denizlere hâkimiyetten geçtiğini ve denizlerde kurulacak bir kontrol mekanizmasının ve deniz ticaret ağının hegemon sistemin sürdürülmesi açısından elzem olduğunu ifade etmiştir.

Tarihsel dönemde sömürgecilik kapsamında emperyal amaçlarla uygulanan üs tesis etme ya da ileri konuşlanma, günümüzde iki ülke mutabakatına bağlı olarak karşılıklı rıza beyanı ve uygulaması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu bağlamda genel belirleyici bir uluslararası hukuk normu olmamakla birlikte üs uygulamaları iki ülke arasında varılan karşılıklı mutabakat çerçevesinde hazırlanmakta ve kabul gören ikili askeri, eğitim ve işbirliği anlaşmalarına istinaden bağlayıcılık kazanmaktadır. Bu anlaşmalar ile amaç, kapsam ve hedefler belirlenmekte, bu sayede ev sahibi ülke (host nation) ile misafir ülkenin (guest nation) karşılıklı hak ve uygulamalarının hukuki çerçevesi çizilmektedir (Bobokulov, 2012). Üsün tahsisini sağlayan ev sahibi ülke, üs politikasının birincil ana aktörü olmakla birlikte, yabancı ülke unsurlarının kendi topraklarına konuşlanmasına müsaade eden egemen olan ülkedir (Keskin: 2022). Buna karşılık üs sahibi ülke ise anlaşma kapsamında tahsis edilen üste kullanım izni alan misafir ülke olarak tanımlanabilir. Karşılıklı mutabakata bağlı olarak anlaşmaların içeriğinde değişiklikler yapılabilmekte, süre uzatılabilmekte ya da anlaşma sonlandırılabilir. Kuvvet bulundurmaya yönelik en önemli anlaşmalardan birinin 1951 yılında imzalanan NATO Kuvvetler Statüsü Anlaşması (Status of Force-SOFA) olduğunu söylemek mümkündür. Genel anlamda NATO bağlamında kuvvet bulundurma şeklinin, hukuki statüsünün ve karşılıklı sorumlulukların belirlendiği bir anlaşmadır (Mason, 2012).

Karşılıklı mutabakata bağlı olarak tesis edilen denizaşırı üslerin birtakım amaçlarının bulunduğunu ifade etmek mümkündür. Bu amaçları hasım ülkelerin askeri ve politik açıdan çevrelenmesini sağlamak, mevcut tehditlere karşı reaksiyon vermek, müttefik ülkelere karşılaşıcağa tehditlere karşı yardım etmek, enerji kaynaklarına erişim ve kontrol sağlamak, ülke ekonomisine katkıda bulunmak, istihbarat sağlamak ve istihbarat karşı koyma tedbirleri almak şeklinde sıralamak ve genişletmek mümkündür (Bobokulov, 2012). Bu amaçlar ev sahibi ülke ve üs sahibi ülkenin anlaşmasına ve

mutabakatına bağlı olarak genişletilebileceği gibi kısıtlanabilmesi de söz konusu olabilmektedir.

Soğuk Savaş dönemi ve sonrası süreçte denizaşırı üs politikası uygulayan, dünya genelinde en fazla denizaşırı üssüne sahip olan ve bu bağlamda dış politikasına yön veren ülkelerin başında özellikle ABD gelmektedir. ABD açısından esas olarak 20. yüzyılın bir uygulama aracı olan üsler, özellikle İkinci Dünya Savaşı'nı takiben Sovyetler Birliği ile girilen küresel hegemonya mücadelesi ile yaygınlık göstermiştir (Bingöl, 2024). Bu kapsamda ABD'nin günümüzde yaklaşık 80 ülkede 750 askeri üssü bulunmaktadır. Örneğin Japonya'da 120 üssü bulunan ABD'nin, yine Almanya'da 119 üssü bulunmaktadır. Benze şekilde Güney Kore'de de 73 askeri üssü bulunan ABD'nin bu açıdan dünyanın çeşitli bölgelerinde konuşlanma stratejisi izlediği görülmektedir (Hussein ve Haddad, 2021). Ancak ABD'nin son dönemde dünyanın farklı bölgelerinde bulunan denizaşırı askeri varlığını azaltmayı ve sorun sahalarında doğrudan müdahil olmaktan ziyade sorumluluğu paylaşmayı ya da devretmeyi amaçlayan bir dengeleme stratejisi izlediği bilinmektedir. Offshore dengeleme olarak adlandırılan bu strateji, Avrupa, Doğu Asya, Ortadoğu ve Basra Körfezi gibi bölgelerde sorumluluk ve maliyet devrini sağlamayı amaçlarken, ABD'nin bu sayede görece olarak gücünü artırmasını hedeflemektedir. 2018 yılı Suriye ve 2021 yılı Afganistan geri çekilmeleri bu duruma örnek olarak gösterilmektedir (Özlük, 2023).

ABD'nin denizaşırı üs politikasına karşılık Rusya'nın da özellikle Soğuk Savaş zamanında Sovyetler Birliği'nin tesis etmiş olduğu üslerde mevcudiyetini devam ettirme ve özellikle günümüz itibarıyla yeni ileri üsler temin etme gayretinde olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Rusya küresel rekabet ortamı içerisinde özellikle Doğu Avrupa, Asya ve Ortadoğu'da ileri kuvvet bulundurma faaliyetlerine devam ederek, toplam 26 ülkede bu faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu kapsamda, 17 ülkede gerek ikili anlaşmalar gerekse askeri misyonlar çerçevesinde askerinin bulunduğu, dokuz ülkede ise askeri üssünün bulunduğu görülmektedir (Sputnik, 2019). Rus askeri üs politikasının ivmelendiği bölgelere bakılacak olduğunda, çoğunluğu Sovyetler Birliği döneminde yürütülen stratejinin devamı niteliğinde olsa da genel itibarıyla ABD ile girilen küresel rekabet alanlarının kontrolünü sağlama noktasında şekillendiğini söylemek mümkündür. Yine son dönemde özellikle Suriye'de girilen güç

mücadelesinin bir yansıması olarak Suriye ile varılan mutabakat çerçevesinde kullanılan Hmeymim hava üssü ve Tartus'ta bulunan deniz üssü (İndyturk, 2019), Rusya'nın uygulamış olduğu denizaşırı üs politikasının bir sonucudur.

ABD ve Rusya'nın yanında özellikle Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) diğer daimi üyelerinin denizaşırı üs konusunda ağırlıklı faaliyet yürüttüğü gözlemlenmektedir. Günümüzde artan şekliyle özellikle Çin'in gerek ikili anlaşmalarla gerekse askeri misyonlarla küresel anlamda ileri askeri faaliyetlerine ivme kazandırdığı görülmektedir. Ulusal strateji belgelerinde de bu duruma atıfta bulunan Çin, askeri güçlerini ulusal güvenlik ve kalkınmasına yardım edecek şekilde yapılandırırken, ulusal çıkarların sağlanması maksadıyla denizaşırı iş birliklerini geliştirme yönünde gayret göstermektedir (The State Council of China, 2015). Çin'in yanında tarihsel birikim ve faaliyetlerine paralel olarak İngiltere ve Fransa'nın da deniz aşırı üs temini konusunda faaliyetlerinin olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın bu bölümünde genel olarak denizaşırı üs kavramının tarihsel süreçte nasıl uygulama alanı bulduğunu anlatılmaya çalışılmıştır. Müteakip bölümde son dönemde etkinliğini artırarak yükselen bir jeopolitik güç olan Türkiye'nin Katar ve Somali özelinde denizaşırı üs politikası ve bu bağlamda son dönem uygulamaları anlatılmaya çalışılacaktır.

Türkiye'nin Üs Politikası ve Uygulamaları

Dünya üzerinde coğrafi, jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemli bir konuma sahip olan Türkiye, tarihsel birikimi ve devlet geleneği ile birlikte gerek bölgesel gerekse küresel anlamda etkisini artırmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin gerek Birleşmiş Milletler (BM) misyonları çerçevesinde gerekse NATO ittifak stratejisi nezdinde yurtdışı askeri harekâtları mevcuttur. Bu bağlamda Türkiye, BM ve NATO nezdinde icra edilen Barış Destekleme Harekâtlarına (BDH) ve hâlihazırda yürütülen deniz, hava ve kara harekâtlarına katkı sağlamaya devam etmektedir. Ayrıca bu çalışmanın da üzerinde durduğu şekliyle ikili ve çok taraflı anlaşmalar doğrultusunda savunma, askeri eğitim ve işbirliği, barışı destekleme, terörizmle mücadele vb. anlaşmalar çerçevesinde de milli ve müşterek harekâtlar icra edilmektedir. Özellikle son 10 yıllık dönemde ikili anlaşmalar çerçevesinde icra edilen harekâtların sayısında artış olduğu

gözlemlenmektedir (Kırbaşoğlu ve Öçalan, 2022). Bu bağlamda makalenin bu bölümünde artan önemine istinaden Türkiye'nin son dönem dış politik uygulamalarından olan denizaşırı üs politikası ve faaliyetleri ele alınacaktır.

Türkiye'nin katılım gösterdiği ilk BDH olan 1950 Kore Savaşı'ndan bugüne çoğunluğu BM, NATO ve ikili anlaşmalar olmak üzere birçok harekât ve misyona katkı sağladığı görülmektedir. Bu kapsamda Bosna Hersek'ten Kosova'ya, Arnavutluk'tan Somali'ye, Mali'den Lübnan'a dek dünyanın çeşitli bölgelerinde icra edilen harekâtlara birlik ya da personel desteği verilmektedir. Günümüzde Türkiye'nin bu harekâtlara sağlamış olduğu katkıyı BDH kapsamında icra edilen misyonlara personel görevlendirilmesi, NATO ittifak stratejisi çerçevesinde gerçekleştirilen uluslararası harekâtlar, ikili ve çok taraflı anlaşmalar kapsamında yürütülen askeri işbirliği faaliyetleri şeklinde sıralamak mümkündür. Türkiye, büyük çoğunluğu BDH kapsamında olmak üzere ve bir kısmı devam eden altı farklı BM misyonu (UN, 2024) ile NATO'nun kara, hava ve deniz harekâtlarına yoğun şekilde personel desteği vermekte, bu noktada aktif katılım gösteren ülkeler arasında yerini almaktadır (TSK, 2024).

BDH ve NATO harekâtları dışında bu çalışmanın da esas konusunu teşkil eden milli ve müşterek olarak icra edilen harekâtlar/askeri konuşlanma faaliyetleri genel itibarıyla son yıllarda ivme kazanmış, Türkiye'nin bölgesel/küresel rekabet gücüne ve jeopolitiğine önemli katkılar sağlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin özellikle Irak ve Suriye'nin kuzeyinde icra etmiş olduğu terörle mücadele harekâtlarından gelen tecrübeleri de ileri harekât icra edilmesi noktasında önemli katkı sağlamaktadır. Ancak terörle mücadele kapsamında anakara dışında çeşitli bölgelerde edinilen askeri üsler, denizaşırı üslerden amaç ve kapsam olarak farklılıklar göstermektedir. Bölge siyasetini etkilemesinin yanında daha küresel sonuçları olan denizaşırı üs politikası, Türkiye'nin 21. yüzyıl güvenlik stratejisinin de önemli uygulama araçlarından birisi durumundadır (Öztop, 2021). Bu kapsamda ilk olarak Katar'da uygulanmaya başlanan üs faaliyetleri Somali'de ve Libya'da, ardından Azerbaycan'da uygulama alanı bulmuştur. Türkiye'nin üs politikası, karşılıklı mutabakata bağlı olarak bazı ülkelerle askeri, eğitim ve işbirliği kapsamında olurken, bazı ülkelerle terörizmle mücadele, eğitim ve tatbikat icra edilmesi maksadıyla gerçekleştirilmektedir (Kasapoğlu, 2017). Bu kapsamda

Türkiye'nin uygulamakta olduğu üs politikası, Türk Silahlı Kuvvetlerinin (TSK) savunma, imkân ve kabiliyetlerinin geliştirilmesi, ileri harekât icra edebilme ve bunu sürdürebilme yeteneğinin kazanılması noktasında büyük önem arz ederken Türkiye'nin etki kapasitesinin artırılmasının yanında ikili anlaşmalar kapsamında harekât icra edilen dost ve müttefik ülkelerin istikrarına ve gelişimine de hatırı sayılır katkı sağlamaktadır.

Denizaşırı üs faaliyetlerinin icra edilmesi noktasında hukuki altyapı ise esas olarak misafir ülke ile ev sahibi ülkenin üs edinimi ve sonlandırılması süreçlerini kapsamakla birlikte üssün meşruiyeti ve egemenlik sorunu da karşılıklı mutabık kalınan anlaşma neticesinde sağlanabilmektedir (Keskin, 2022). Bu durum esas olarak iki ülke arası hukuki statünün sağlanmasına ilişkin hususları kapsamaktadır. Ülkeler arası imzalanan anlaşmanın iç hukuk nezdinde hukuki statüsü ise esas olarak iki temelde gerçekleşmektedir. Karşılıklı mutabık kalınan savunma ve güvenlik anlaşmalarına istinaden, ilk olarak kamu kurum ve kuruluşları koordinesi ve onay süreçlerinin gerçekleştirilmesiyle ulusal/iç sorumluluk ile ilk aşama tamamlanırken, karşılıklı onay süreçlerinin tamamlandığının bildirilmesiyle ile uygulamaya konulan uluslararası hukuki sorumluluk ile de ikinci koşul sağlanmış olmaktadır (Doğan, ty). Bu kapsamda iç hukuki sürecin gerçekleştirilmesi nezdinde kurum onaylarının ardından anlaşmayı onaylamaya yetkili organ olan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde onay süreci başlamaktadır. TSK'nin yurt dışına gönderilmesine izin verilmesine ilişkin hususlar T.C. Anayasasının 92. maddesinde belirtilmektedir. Bu durum ilgili maddede "*Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilanına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir*" şeklinde tanımlanmıştır (T.C. Anayasası, 1982). İç onay süreçleri tamamlanan anlaşma metinlerinin karşılıklı olarak beyan edilmesi ve temin edilmesi ile de karşılıklı/uluslararası statü gerçeklik kazanmaktadır.

TSK'nın yurt dışında konuşlanmasıyla ilişkili olarak ilgili ülkeler ile imzalanan anlaşmalar ise genel olarak uygulanış biçimiyle Çerçeve Anlaşması, Askeri Eğitim İşbirliği (ASEİŞ) Anlaşması ve Uygulama Anlaşması şeklinde gerçekleştirildiği gözlemlenmektedir. Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması olarak da adlandırılan Çerçeve Anlaşması ile karşılıklı işbirliğine yönelik genel hatlar çizilmektedir. Bu anlamda müteakiben yapılacak olası anlaşmalara da bu şekilde zemin hazırlanmış olmaktadır. Takiben ASEİŞ Anlaşmasıyla bu işbirliği alanlarının detaylandırılması sağlanmakta ve askeri eğitim ve işbirliği konularına yönelik daha detaylı ve kapsayıcı hususlara ilişkin mutabakat sağlanmaktadır. Son olarak Uygulama Anlaşması ile de bu iki anlaşmada belirtilen işbirliği alanlarının somut olarak uygulanmasına/hangi alanda uygulanacağına yönelik hususlar ve belirleyici/kısıtlayıcı hatlar belirlenmektedir. En nihayetinde uygulama anlaşması nezdinde TSK unsurlarının yurtdışında konuşlanma faaliyetlerinin seyri de dış politik seyir ve buna bağlı olarak karşılıklı mutabakatı takiben askeri-politik direktifler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Bu çalışmada esas itibarıyla milli harekât olarak denizaşırı üs/konuşlanma konusu ele alınacağından dolayı BDH ve NATO harekâtı kapsamında icra edilen misyonlar ve o ülkelerde yer alan askeri unsurlardan bahsedilmeyecektir. Bu bağlamda milli bir harekât/konuşlanma faaliyeti olarak Katar ve Somali'de icra edilen harekâtlar ele alınan temel konular olacaktır. Libya ve Azerbaycan'da icra edilen faaliyetler ve üs uygulamalarının başka bir çalışmada ele alınmasının bu anlamda literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Katar ile İlişkiler ve İlk Denizaşırı Üs Deneyimi

Türkiye'nin ikili anlaşmaya istinaden ülke dışında üs temin ederek, konuşlanma faaliyeti gerçekleştirdiği ilk ülke Katar olmuştur. Siyasi bir yansımasının olduğu kadar askeri strateji açısından da önemli etki ve kazanımları olan bu bölgesel/küresel ölçekte Türkiye'nin jeopolitik ve jeostratejik gücüne hatırı sayılır ölçüde katkı sağladığını söylemek mümkündür. Askeri imkân ve kabiliyetlerin gösterilmesi, ülke görünürlüğüne pozitif etkileri ve bu anlamda artan dış politik etkinlik başlıca katkılar arasında sayılabilmektedir.

Türkiye'nin denizaşırı bir coğrafyada ilk kez gerçekleştirilen bu üs uygulaması faaliyetinin ev sahibi ülkeye sağladığı imkânlardan da ayrıca bahsetmek gerekmektedir. İlk olarak, 2014 yılında Suudi Arabistan öncülüğünde Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn ve bazı Arap ülkelerinin Katar'a yönelik terör faaliyetlerini desteklemesi, İran ile olan ilişkilerini sürdürmesi vb. ithamları ile başlayan kriz ortamı, bu ülkelerin Katar'dan Büyükelçiliklerini çekmeleri ile daha büyük gerginlik kazanmıştır (Gulfnews, 2017). Müteakiben bu ülkelerin Katar'dan bazı ciddi taleplerde bulunmaları nihayetinde Katar'ı farklı bir inisiyatif almaya yöneltmiştir. Türkiye ile olan yakın ikili ilişkiler ve hâlihazırda askeri işbirliği anlamında 2007 ve 2012'de imzalanan anlaşmalar, takip eden süreçte krizin seyrine de istinaden 2014 yılında Konuşlanma Anlaşması imzalanmasını zaruri kılmıştır (Hammouri, 2017).

Türkiye ve Katar arasındaki askeri ilişkiler, genel olarak diğer Arap ülkeleri ile Katar arasında meydana gelen krizlere istinaden gelişme göstermiştir, ancak ikili askeri ilişkilerin temelini daha eskiye dayandığını söylemek mümkündür. İki ülke arasındaki askeri ilişkilerin temeli, 25 Şubat 2001 tarihinde Ankara'da imzalanan Güvenlik İşbirliği Anlaşması'na dayanmaktadır. Ardından, teknik ve temel düzeyde işbirliği alanlarını belirleyen ve Çerçeve Anlaşması olarak da adlandırılan Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması, 23 Mayıs 2007'de Ankara'da imzalanmıştır. Çerçeve Anlaşmada belirtilen işbirliği konularıyla ilgili ayrıntıları ortaya koyan Anlaşma, 2 Temmuz 2012'de imzalanan Askeri Eğitim İşbirliği Anlaşması'dır. Müteakiben Katar topraklarındaki askeri konuşlanmaya ve üs faaliyeti icra etmeye zemin hazırlayan anlaşma, 28 Aralık 2014 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Katar Topraklarında Konuşlanması, Askeri Eğitim, Savunma Sanayii ve Konuşlandırma Konusundaki İşbirliği Anlaşması" olarak da bilinen Konuşlanma Anlaşması'dır (TBMM, 2015). Nihayetinde ise 28 Nisan 2016 yılında Doha'da imzalanan Uygulama Anlaşması ise öncesinde imzalanan Konuşlanma Anlaşması'nda belirtilen hususların yürütülmesi noktasındaki hususları ve sorumluluk sahalarını içermektedir (TBMM, 2017).

Artan bölgesel kriz ve yaşanan gelişmeler çerçevesinde Katar'ın konuşlanma anlaşmasına istinaden Türkiye'den birtakım talepleri olmuştur. Bu taleplerden en önemlisi ise bu çalışmaya zemin hazırlayan Türkiye'nin Katar'a askeri personel

göndermesi ve bu anlamda denizaşırı üs faaliyetine yönelik ilk inisiyatifin başlatılması olmuştur. Bu talebe istinaden 2015 yılında Türkiye’den giden ilk birlik ile Doha’nın güneydoğusunda bulunan Tarık Bin Ziyad Kışlası’nda ilk konuşlanma faaliyeti gerçekleştirilmiştir (Al Jazeera, 2018). Ardından 2017 yılında yeniden patlak veren kriz ile yukarıda bahsedilen Arap ülkelerinin Katar’a baskıları artmış ve Katar’dan aralarında Türkiye’nin Katar’daki mevcut üssünün kapatılması dâhil 13 maddelik ağır talepleri olmuştur. Bu durum karşısında Katar ise Türkiye’den ilave personel gönderimini de kapsayan bazı taleplerde bulunmuş, bu kapsamda 2017 yılında Katar’da konuşlu bulunan birliğimizin mevcudiyeti ve kapsamı genişletilmiştir (Dailysabah, 2019).

Hâlihazırda iki ülke arasında imzalanan anlaşmalar kapsamında karşılıklı askeri işbirliği faaliyetlerine devam edilmektedir. Bu kapsamda mevcut anlaşmalar doğrultusunda eğitim ve tatbikatlar yoluyla Katar savunma imkân ve kabiliyetlerinin artırılması amaçlanmakta, bu doğrultuda iki ülke arasında eğitim, tatbikat ve bilgi paylaşımına yönelik faaliyetler sürdürülmektedir. Ayrıca TSK’nın Katar’da konuşlanma ve üs faaliyetlerinin geliştirilmesine, karşılıklı işbirliğinin artırılmasına yönelik girişimlere de devam edilmektedir. Bu kapsamda Türkiye’nin Katar’a yönelik üs politikası genel olarak değerlendirildiğinde, icra edilen uygulamaların her iki ülke açısından farklı yansımaları olduğu görülmektedir. Nitekim yaşanan/yaşanacak bölgesel kriz noktasında Katar açısından Türkiye bir dost ülke olarak dengeleyici unsur şeklinde görülürken, Türkiye ise karşılıklı işbirliğinden hareketle bölgesel etkinliğin artırılması, ülke dışında varlık bulundurma ve bu anlamda yurt dışı harekât icra edebilme imkânı elde edebilmektedir. Bu noktada Katar’da icra edilen faaliyetler bir fırsat olarak da görülebilmektedir.

Somali ile İlişkiler ve Üs Politikası Uygulamaları

Türkiye’nin denizaşırı üs politikası kapsamında faaliyet yürüttüğü ikinci ülke Somali’dir. Bu ülkede bulunan üs, aynı zamanda yurt dışında bulunan en büyük Türk üssü olma özelliğini de taşımaktadır. Mogadişu’da bulunan ve Hint Okyanusu kıyısında tesis edilen üs, Somali’de bulunan en büyük üs olma özelliğini taşımaktadır (BBC, 2017). Türkiye’nin Somali’de icra ettiği üs politikası bu ülkede uzun süredir devam

eden iç karışıklık ve güç mücadelesi ile de yakından ilgilidir. Bu kapsamda Türkiye'nin Somali özelinde yürütülen üs politikasına yönelik faaliyetlere zemin hazırlayan gelişmeler, uzun yıllar boyunca devam eden iç savaş ve ülke içi farklı grupların güç mücadeleleri olmuştur.

İstikrarın sağlanması noktasında gayretlerin gösterildiği ülkede Türkiye, Somali'nin talebi doğrultusunda en büyük istikrarsızlık unsurları olan El Şebab terör örgütünün faaliyetlerine karşılık gerek ordusunun yeniden yapılandırılması gerekse savunma imkân ve kabiliyetlerinin artırılması için 2017 yılında Somali Türk Görev Kuvveti teşkil edilmiş ve eğitim faaliyetlerine başlanmıştır (BBC,2017). Bu bağlamda esas amacı eğitim olan birliğin faaliyetlerine yönelik odak noktası gelecek dönemde yer alacak kurmay kadronun yetiştirilmesi ve ülke istikrarına katkıda bulunulması yer almaktadır.

Türkiye'nin Somali'ye yönelik üs politikasının hukuki dayanağı ise temel olarak 22 Mayıs 2010 tarihinde İstanbul'da imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Somali Hükümeti Arasında Askeri Alanda Eğitim, Teknik ve Bilimsel İş Birliği Çerçeve Anlaşmasına dayanmaktadır. Bahse konu anlaşma ile iki ülke Silahlı Kuvvetleri arasında askeri eğitim ve işbirliği faaliyetlerinin genel çerçevesi çizilirken, müteakip dönemde yapılması muhtemel ortaklık alanlarının da temel hatları oluşturulmuştur. Anlaşmanın dördüncü maddesinde yapılabilecek askeri işbirliği faaliyetleri detaylı şekilde belirtilmiş, bu kapsamda Türkiye ile Somali Silahlı Kuvvetleri arasında askeri işbirliği ile Somali Silahlı Kuvvetlerinin teşkilat yapısı, askeri birlik yapısı ve teçhizatı ile personel yönetimi alanında faaliyet yürütülebileceği ifade edilmiştir (TBMM, 2010).

Somali ile deniz aşamasını da oluşturabilecek 8 Şubat 2024 tarihli Savunma ve Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması ile Somali'nin ulusal güvenliğinin yanında bölgesel güvenliğin sağlanmasına yönelik de önemli konularda mutabakat sağlanmıştır. Öncesinde Somali ulusal ordusunun teşkili ile savunma imkân ve kabiliyetlerinin gelişimine katkı sağlayan Türkiye, bu anlaşma ile deniz güvenliği, askeri eğitim ve ekonomi alanlarında işbirliği faaliyetleri olmak üzere 10 yıllık dönemde Somali sahil güvenliği ve deniz güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır (Devecioğlu, 2024). Anlaşma ile Somali donanmasının yeniden inşası hedeflenirken, deniz kaynaklarının hukuksuz şekilde kullanımının önlenmesi ile Somali'nin

kalkınmasına da destek olunmaya çalışılacaktır. Deniz kaynaklarının temini, balıkçılık faaliyetlerinin güvenliğinin sağlanması, ulusal ve bölgesel güvenliğe risk oluşturan girişimlerin engellenmeye çalışılması bu anlamda öncelikli uygulamalar olacaktır. (Demirtaş, 2024). Bu açıdan bakıldığında anlaşma Somali açısından olduğu kadar bölgesel ve küresel güvenliğinin sağlanması noktasında da önem arz etmektedir. Gerek Afrika boynuzunun güvenliğinin sağlanması gerekse Somali açıklarından başta deniz haydutluğu ve korsancılık faaliyetleri olmak üzere uluslararası deniz güvenliğini tehlikeye atan durumların da önlenmesi açısından önemli görülmektedir.

Türkiye'nin Somali ile olan ilişkileri ve üs politikası bağlamındaki uygulamaları özetlenecek olursa; iki ülke anlaşmasına bağlı olarak Türkiye'nin Somali'de bulunan üsünde icra edilen faaliyetlerin temel odağında Somali ordusunun yeniden yapılandırılması ve eğitim/öğretim yoluyla tecrübe kazanması yer almaktadır. Bu anlamda Subay/Astsubay eğitimi verilerek öğrencilerin mezun edilmesi ile gelecek komuta kademesinin yetiştirilmesi hedeflenirken Somali ordusunun da yeniden yapılandırılması amaçlanmaktadır. Ayrıca yapılan teknik anlaşmalar ile Somali ordusuna askeri ekipman ve teçhizat desteği de sağlanmaktadır. Yine sivil asker işbirliği faaliyetleri kapsamında Somali'de bulunan askeri unsurlarımız aracılığıyla Somali halkına insani yardım faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye'nin Somali özelindeki faaliyetlerinin diğer batılı ülkelerin Afrika genelinde uyguladığı daha çok tek taraflı kazanım uygulamalarının aksine Somali devletinin ve halkının gelişimine odaklanması, Türkiye'nin bölge genelindeki kabul edilirliliğini de önemli ölçüde artırmakta, bu anlamda sempati kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Bu bakımdan Türkiye'nin Somali özelinde icra ettiği faaliyetleri açılım stratejisinin ve kazan-kazan politikasının bir yansıması olarak görmek de mümkündür (Özdemir, 2017).

Üs Politikasının İkili İlişkilere Katkısı

Türkiye'nin Katar ve Somali özelinde uygulamış olduğu üs politikası, tek taraflı politik-askeri inisiyatiflerden ziyade her iki tarafın da kazanım sağlaması noktasında ele alınmaktadır. Bu anlamda icra edilen faaliyetler ile askeri anlamda işbirliği alanları artırılırken, aynı zamanda ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve başta savunma sanayi olmak üzere ekonomi, ticaret vb. pek çok

alanda katkısının olduğu görülmektedir. Katar özelinde bakılacak olduğunda, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerinin radikal bir şekilde artış gösterdiği görülmektedir. Bu kapsamda Türkiye'nin Katar ithalatındaki payı son 10 yılda yaklaşık altı kat büyüme kaydetmiş, oransal olarak %1 düzeyinde olan pay 2023 itibarıyla %4.5 düzeyine ulaşmıştır (TRT, 2023). İlâveten 2023 yılı verilerine göre 727 Türk şirketi Katar'da faaliyet gösterirken, 220 Katar şirketi de Türkiye'de yaklaşık 20 milyar dolarlık yatırımda bulunmuştur (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2023). Türkiye açısından Katar ile ticari ilişkilerde en önemli sektörün savunma ve havacılık ürünleri olduğu görülmektedir. 2022 ihracat verilerine göre de Katar'a 290 milyon dolarlık savunma ve havacılık sanayi ürünü ihraç edilmiştir. (TİM, 2023). Körfez bölgesinde Türkiye'den ilk TB2 insansız hava aracı tedariki gerçekleştiren Katar, başta insansız hava araçları olmak üzere yer kontrol üniteleri, tank, hücum bot vb. deniz unsurları şeklinde savunma sanayi ürünleri ithal etmektedir (Bakir, 2023).

Somali özelinde bakılacak olduğunda ise Türkiye'nin savunma işbirliği faaliyetleri haricinde özellikle insani yardımlar noktasında öne çıktığı görülmektedir. İki ülke ekonomik ve ticari ilişkilerinin de bu anlamda ilerleme kaydettiğini söylemek mümkündür. Genel tabloya bakıldığında Türkiye'nin Somali'ye olan ihracatı 2009 yılında yaklaşık 3.5 milyon dolarken 2021 yılında bu sayının 355 milyon dolara ulaştığı görülmektedir. Türkiye'nin Somali özelinde odak noktası ise genel olarak eğitim, sağlık, altyapı, bankacılık ve finans üzerine olmuştur. Türkiye'nin Somali özelindeki bu yatırımları, bölgesel rakip olan BAE, Suudi Arabistan gibi ülkeler ile mücadele noktasında hatırı sayılır katkı sağlamaktadır (Abdulle, 2022). Somali'de savunma işbirliği kapsamında icra edilen eğitimler ile Somali ordusunun yeniden yapılandırılması sağlanırken, 2024 yılında imzalanan Savunma ve Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması ile de Somali'nin egemenliği ve güvenliğine yönelik doğrudan inisiyatif alınmasının önü açılmıştır. Bu durum Türkiye'nin askeri eğitim, güvenlik ve savunma sanayi alanlarında olmak üzere uluslararası işbirliği çabalarını genişletme noktasında da fırsatlar sunmaktadır (Devecioğlu, 2024). Ayrıca bu uygulamaların Türkiye'nin jeopolitik çıkar ve hedeflerinin gerçekleştirilmesinin yanında bölgesel meydan okumalara karşı bir adım olarak okunması da yanlış olmayacaktır. Afrika boynuzunda öneme haiz bir konumda bulunan Somali'de varlık gösterilmesi Türk dış politik etkinliğinin artırılması noktasında önemli kazanım

sağlarken, askeri anlamda varlık gösterilmesi de caydırıcılık anlamında önem arz etmektedir.

Türkiye'nin son dönemde ivme yakaladığı şekliyle uygulamakta olduğu üs politikası, yalnızca savunma işbirliği geliştirilmesi noktasında değil, ekonomi, ticaret, eğitim, sağlık vb. alanlarda karşılıklı faaliyetlerin ilerlemesinde de önemli katkı sağlamaktadır. Bu anlamda Türkiye tek taraflı bir kazanım politikasından ziyade karşılıklı kazanım stratejisi ile muhatap ülke nezdinde güven duygusunu pekiştirmekte, bu anlamda aynı zamanda bir dış politik imaj çalışması da yürütmektedir. Bölgesel ve küresel sorunlar nezdinde işbirliği modellerinin geliştirilmesi ve uyumlu bir politika takip edilmesi bu noktada söz konusu olabilmektedir.

Sonuç

Kavram olarak üs ve üs uygulamaları literatürde son dönemlerde popüler anlamda ele alınmaya başlansa da tarihsel süreçte uygulama olarak oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Bu anlamda etki kapasitesini artırmayı hedefleyen devletlerin/imparatorlukların anakara dışında bulunan topraklarda ya da denizaşırı bölgelerde varlık gösterme ve unsur bulundurma uygulamalarına önem verdiği görülmektedir. Genel olarak denizlere olan ilginin artması ve buna paralel olarak deniz hâkimiyetinin sağlanmaya çalışılmasının bir sonucu şeklinde uygulanan denizaşırı üs faaliyetleri, tarihsel süreçte çoğunlukla sömürgecilik şeklinde uygulama alanı bulmuş, bu anlamda daha çok tek taraflı bir kazanım elde etmenin politik yansıması şeklinde icra edilmiştir. Sömürgecilik faaliyetlerine ek olarak güvenlik yaklaşımları da denizaşırı üs faaliyetlerinin uygulanmasında etkili olmuştur. Elde edilen kazanımların güvenliğinin sağlanması bu anlamda daha geniş bir alanda etkin olmayı da zaruri kılmış, deniz ticaret rotalarının, sömürge bölgelerinin güvenliği denizaşırı unsur bulundurma ve üs edinme faaliyetlerinin çıkış noktaları olmuşlardır. Tarihsel süreçte ilk olarak kale, lejyon vb. şekilde kontrol ve güvenlik noktaları olarak temeli atılan üs faaliyetleri, özellikle coğrafi keşifler ile başlayan geniş alanlara erişimin artması ile farklı bir boyut kazanmıştır. Bu kapsamda egemenlik alanını artırma ve kontrol alanını genişletme gayesinde olan devletler bir sömürgecilik uygulaması olarak denizaşırı üs uygulamalarına önem vermişlerdir. Günümüzde de başta ABD, Rusya, Çin, İngiltere olmak üzere küresel güç olarak atfedilen ülkeler

denizaşırı üs faaliyeti yürütmekle birlikte, bunu dış politika stratejilerinin de bir parçası haline getirmişlerdir.

Türkiye, ilk olarak Katar ile başlayan sonrasında Somali ve Libya ile devam eden denizaşırı üs faaliyetleri ile üs politikası yürüten ülkeler arasındaki yerini almıştır. Ancak Türkiye üs sahibi ülke olarak alışlagelmişin dışında daha fazla fayda sağlayan bir konumda olmaktan ziyade kazan kazan stratejisinin gereği olarak doğrudan muhatap ülkenin gelişim göstermesine de katkı sağlamaktadır. Türkiye ilk olarak Katar ile başlayan denizaşırı üs uygulamasında; bölgesel bir kriz neticesinde baskı altında kalan ve yardım talep eden Katar'ın süreci kayıpsız şekilde atlatmasında önemli paya sahip olurken, aynı zamanda üs faaliyetleri kapsamında Katar ordusunun eğitim ve tatbikatlar aracılığı ile gelişimine katkı sağlamaktadır. Türkiye açısından ise bu sürecin askeri-politik etkisinin yanında savunma sanayi, ticaret vb. pek çok alanda getirileri bulunmaktadır. Bu anlamda Türkiye kriz sürecinde Katar'a destek olurken, kendi anakarası dışında vuku bulan bir bölgesel meselede etkin olduğunu gösterme ve uluslararası görünürlüğünü artırma fırsatı elde edebilmiştir. Katar ordusunun icra edilen faaliyetler ile tecrübe kazanması sağlanırken TSK'nın da çöl harekâtı icra etme yeteneği kazanması söz konusu olabilmıştır. Benzer şekilde Türk savunma imkân ve kabiliyetinin gösterilmesinin yanında savunma sanayinin tanıtılması ve buna bağlı olarak askeri-ekonomik işbirliği alanlarının geliştirilmesinde icra edilen üs faaliyetinin önemli katkısı bulunmaktadır.

Katar'da gerçekleştirilen üs faaliyetlerinin kapsamı genel olarak askeri eğitim ve tatbikatlar ile Katar savunma imkân ve kabiliyetinin geliştirilmesi olurken Somali'deki üs faaliyetinin ana gayesi ise Somali ordusunun eğitilmesi, yeniden teşkil edilmesi ve yapılandırılmasıdır. Bu kapsamda Türkiye, Somali ordusunda gelecek komuta kademesinin yetiştirilmesine yönelik olarak subay, astsubay eğitim faaliyetleri icra ederken aynı zamanda askeri ekipman ve teçhizat yardımında da bulunmaktadır. Ayrıca sivil-asker işbirliği kapsamında Somali halkına yönelik olarak da insani yardımda bulunmaktadır. Bu durum Türkiye ile olan ilişkilerin geliştirilmesine imkân vermesinin yanında, Türkiye'nin gerek Somali nezdinde gerekse bölge genelinde sempati kazanmasına ve kabul edilirlğine katkı sağlamaktadır. Nitekim Türkiye'nin üs politikası kapsamındaki uygulamalarını diğer ülke faaliyetlerinden ayıran temel etkeni Türkiye'nin izlediği bu strateji oluşturmaktadır.

Sonuç olarak Türkiye'nin gerek ikili ilişkiler bağlamında icra edilen milli/müşterek harekâtları ve üs faaliyetleri noktasında gerekse BM misyonları ile NATO harekâtları kapsamında aktif katılım gösteren bir yaklaşım içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Uluslararası misyonlarda öncelikli inisiyatif üstlenen ülkelerden biri olmasının yanında özellikle son dönemlerde milli olarak icra edilen harekâtlar ve üs faaliyetleri göz önüne alındığında Türkiye'nin artan etkinliği ile de ilişkili olarak aktif bir dış politika izlediği görülmektedir. Bu noktada Katar'a konuşlanma ile başlayan ardından Somali ve Libya ile sürdürülen denizaşırı üs stratejisi, bölgesel ve küresel aktör olma iddiasında Türkiye'nin imkân ve kabiliyetlerini göstermesi açısından önem arz etmektedir. Bu açıdan pro aktif dış politika izleyen Türkiye'nin artan etkisinin devam edeceği düşüncesinden hareketle, ikili anlaşmalar bağlamında farklı bölgelerde denizaşırı üs faaliyetlerinin olabileceği de ihtimal dahilinde bulunmaktadır.

Kaynakça

- Abdulle, A. Yusuf (2022), "Economic Relations Between Türkiye and Somalia: Prospects and Challenges", *Somali Studies*, 7, s. 67-74.
- Al Jazeera,(2018), "No Timeline Set For Further Turkish Force In Qatar", Erişim: <https://www.aljazeera.com/news/2018/1/31/no-timeline-set-for-further-turkish-forces-in-qatar>
- Bakir, Ali (2023), "Turkey's defense industry is on the rise. The GCC is one of its top buyers.", Erişim: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/turkey-defense-baykar-gcc-gulf/>
- Blaker, James, R. (1990), *United States Overseas Basing: An Anatomy of the Dilemma*, Praeger, New York.
- Bingöl, O. (2024). ABD'nin Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Askeri Üs Politikasında Değişimin Türkiye'ye Etkileri ve İncirlik Üssünün Geleceği. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 30-31.
- Bobokulov, Inomjon (2012), "Strategic Function of and Prospect For The Foreign Military Presence In Central Asia", *Central Asia and Caucasus*, Cit:2, No:13, s.99-100.
- Bbc (2017), "Türkiye'nin Somali'de Açtığı Yurt Dışındaki En Büyük Üssü Hakkında Tüm Merak Edilenler", Erişim: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41510485>
- Bölme, Selin Muzaffer (2012), ABD'nin Üs Politikası Ve Türkiye: Kuruluşundan Bugüne İncirlik Üssü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. s. 4.
- Calder, Kent E. (2007), *Embattled Garrisons: Comparative Base Politics And American Globalism*, Princeton University Press, New Jersey.
- Cooley, Alexander (2008), *Base Politics: Democratic Change and the U.S. Military Overseas*, Cornell University Press, New York.
- Özgen, Cenk "Türkiye'nin Denizaşırı Askeri Üs Kurma Girişimleri: Tespitler ve Geleceğe Yönelik Öneriler", *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 2019, Cilt: 8, No: 2, s. 384-385.

- Dailysabah (2019), “Turkish, Qatari Military Defence Cooperation Antidote to Regional Malaise”, Erişim: <https://www.dailysabah.com/defense/2019/11/26/turkish-qatari-military-defence-cooperation-antidote-to-regional-malaise>
- Demirtaş, Tunç (2024), “Türkiye-Somali Anlaşmasının Verdiği Mesaj ve Türkiye ile Müttefiklik”, Erişim: <https://www.setav.org/turkiye-somali-anlasmasinin-verdigi-mesaj-ve-turkiye-ile-muttefiklik/>
- Devecioğlu, Kaan (2024), “Türkiye and Somalia: A New Cooperation Approach from Regional Security to Economic Development”, Erişim: <https://www.orsam.org.tr/en/turkiye-and-somalia-a-new-cooperation-approach-from-regional-security-to-economic-development/>
- Doğan, M. Fatih (T.y.), “Uluslararası Anlaşmaların İç Hukuktaki Yeri ve Denetimi”, *Uluslararası Hukuk Bülteni*, s. 32.
- Hammouri, Joe, “Turkey Tightrope Walking in the Gulf Region: Another Embarrassing Fall?”, Middle East Institute, 2017, s. 2.
- Harkavy, Robert E. (1982), “Great Power Competition for Overseas Bases: The Geopolitics of Access Diplomacy”, Pergaman Press, 14.
- Harkavy, Robert E. (2007), *Strategic Basing and the Great Powers 1200-2000*, Routledge, 7.
- Gulfnews, (2017), “What are the 13 demands given to Qatar?”, Erişim: <https://gulfnews.com/world/gulf/qatar/what-are-the-13-demands-given-to-qatar-1.2048118>.
- Hussein M, Haddad M. (2021) “US Military Presence Around The World”, Erişim: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/10/infographic-us-military-presence-around-the-world-interactive?form=MGoAV3>
- Indyturk (2019), “Suriye’deki askeri güçler arasında en büyük pay İran’ın”, Erişim: [https://www.indyturk.com/node/656006/d%C3%BCnya/suriye%E2%80%99deki-askeri-g%C3%BC%C3%A7ler-aras%C4%B1nda-en-b%C3%BCy%C3%BCk-pay-i%C3%87ran%E2%80%99%C4%B1n#:~:text=Rusya'n%](https://www.indyturk.com/node/656006/d%C3%BCnya/suriye%E2%80%99deki-askeri-g%C3%BC%C3%A7ler-aras%C4%B1nda-en-b%C3%BCy%C3%BCk-pay-i%C3%87ran%E2%80%99%C4%B1n#:~:text=Rusya'n%27)

C4%B1n%20Suriye'de%20oiki%20ana%20askeri%20%C3%BCss%C3%BC%20bulunuyor

Kasapoğlu, Can, (2017), “Turkey’s Forward-Basing Posture”, *Centre For Economics and Foreign Policy Studies*, s. 4-20.

Kırbaşoğlu, F., Öçalan, G., (2022). NATO ve Rusya'nın Geniş Karadeniz Havzasındaki Mücadelesi: 2021. Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler. (pp. 409-433), Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

Keskin, Y. Bahadır (2022), “Basra Körfezi'nde Üs Siyaseti”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Mason, R. Chuck (2012), “Status of Forces Agreement (SOFA): What Is It, and How Has It Been Utilized?”, *Congressional Research Service*, s. 2.

Özdemir, Çağrı (2017), “Türkiye Somali'de Ne Yapıyor?”, Erişim: <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-somalide-ne-yap%C4%B1yor/a-40576613>.

Özlük, E., Özlük D. (2023), “ABD'nin Offshore Dengeleme Stratejisinin Ortadoğu ve Türkiye'ye Yansımaları”, Erişim: https://tasam.org/Files/Icerik/File/Erdem_Ozluk_Tasam_Full_Text_pdf_a24edb03-74a2-4beb-82fc-7df18cec2998.pdf.

Öztop, Mustafa (2021), “Türkiye'nin Güvenliğinde Denizaşırı Askeri Üs Politikası”, Erişim: <https://kriterdergi.com/dispolitika/turkiyenin-guvenliginde-denizasiri-askeri-us-politikasi>.

Sprout, Harold (1954) “Geopolitical Theories Compared”, *Naval War Collage Review*, Cilt:6, No: 5, s. 23.

Sputnik (2019), “Rusya'nın Yurt Dışındaki Askeri Üsleri ve Barış Gücü Misyonları”, Erişim: <https://tr.sputniknews.com/infografik/201901181037175956-rusya-yurt-disi-askeri-usleri-baris-gucu-misyonlari/>

TBMM (2010), “Kanun Tasarısı”, Erişim: <https://cdn.tbmm.gov.tr/KKBSPublicFile/D23/Y5/T1/W>

ebOnergeMetni/867ede57-04b9-4059-90ao-852cd72a2327.pdf,

TBMM (2015), “Kanun Tasarısı”, Erişim: <https://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-1038.pdf>,

TBMM (2017), “Kanun Tasarısı”, Erişim: <https://www5.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss473.pdf>,

T.C. Ticaret Bakanlığı (2023), “Türkiye ile Katar'ın Ticari İş Birliği Artıyor”, Erişim: <https://ticaret.gov.tr/haberler/turkiye-ile-katarin-ticari-is-birligi-artiyor>

T.C. Anayasası, Erişim: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

The State Council of China (2015), “China’s Military Strategy”, Erişim: https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm.

TİM (2023), “Katar Ülke Bilgi Notu”, *TİM Ekonomik Araştırmalar*, s.1.

TRT (2023), “Bakan Bolat: Katar’ın Türkiye’deki yatırımları 20 milyar doları aştı”, Erişim: <https://www.trthaber.com/haber/ekonomi/bakan-bolat-katarin-turkiyedeki-yatirimlari-20-milyar-dolari-asti-800063.html>

TSK (2024), “Türkiye’nin Barışı Destekleme Harekâtına Katkıları”, Erişim: <https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=BarisiDestekleme>

UN (2024), “Troop And Police Contributors”, Erişim: <https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>.

Yeo, Andrew I. (2017), "The politics of overseas military bases". *Perspectives on Politics* 15/1, s. 133.

Extended Abstract

The concepts of base and base policy are currently evolving concepts in the literature. In the literature, although the concept of exponentiation has shown development in recent times, exponential applications have a long historical background. Throughout history, it is observed that states/empires aiming to increase their capacity for influence have placed importance on operations in territories beyond the mainland or overseas to establish a presence and maintain elements there. Generally, the growing interest in seas and the parallel efforts to achieve maritime dominance have led to the implementation of overseas base activities as a result, predominantly in the form of colonialism. These activities were mostly carried out to achieve unilateral gains politically. In addition to colonial activities, security approaches have also played a crucial role in the implementation of overseas base activities. The security of the acquired gains necessitated effective presence in a broader area, making the security of sea trade routes and colonial territories the starting points for overseas presence and base establishment activities. Initially established as fortresses, legions, etc., as control and security points in historical contexts, base activities took on a different dimension with the increase in access to vast territories, particularly with geographical explorations. In this context, states aiming to expand their sovereignty and control areas have emphasized overseas base practices as a colonialism application. Today, countries attributed as global powers, notably the USA, Russia, China, and the UK, continue to carry out overseas base activities, integrating them into their foreign policy strategies.

Türkiye, with its increasing foreign policy activities, has positioned itself among the countries implementing an overseas base strategy, which started with Qatar and continued with Somalia and Libya. However, Türkiye's approach as a host country goes beyond traditional benefits, contributing to the direct development of the recipient country as part of a win-win strategy. Türkiye's base policy towards Qatar and Somalia, along with its activities in this regard, serve as fitting examples for understanding the mentioned strategy. Initially with Qatar, during the overseas base implementation, Türkiye played a significant role in helping Qatar overcome a regional crisis and pressure while aiding the country's development through military training and exercises. For Türkiye, this process brought benefits in terms of foreign policy effectiveness, defense industry

promotion, and gains in trade and various other fields. Supporting Qatar during the crisis, Türkiye showcased its effectiveness in a regional issue outside its mainland, enhancing its international visibility. Through activities with the Qatar army, Türkiye helped them gain experience, while also enhancing the Turkish Armed Forces' ability to conduct desert operations. Similarly, the base activities played a crucial role in showcasing Turkish defense capabilities, promoting the defense industry, and fostering military-economic cooperation.

The scope of base activities in Qatar generally revolves around military training and exercises, as well as enhancing Qatar's defense capabilities. In contrast, the main objective of base activities in Somalia is to train, reorganize, and restructure the Somali army. Türkiye conducts officer and non-commissioned officer training activities to prepare future command cadres within the Somali army, alongside providing military equipment and support. Furthermore, humanitarian aid is extended to the Somali people under civil-military cooperation. This situation not only allows for the enhancement of relations with Türkiye but also contributes to Türkiye gaining sympathy and acceptance both in Somalia and the broader region. Indeed, it is possible to say that Türkiye's strategy in its base policy sets its practices apart from those of other countries. As a result, it is possible to say that Türkiye is involved in a proactive and effective approach both in terms of bilateral relations through national/joint operations and base activities, and in the context of UN missions and NATO operations. Being one of the countries taking the lead in international missions, especially considering the recent national operations and base activities, Türkiye is seen to pursue an active and effective foreign policy related to its increasing influence capacity. In this respect, the overseas base strategy that started with deployment in Qatar and continued with Somalia and Libya is important for demonstrating Türkiye's capabilities and potential as a regional and global actor. Therefore, based on the belief in the continued increase of Türkiye's influence in foreign policy, the possibility of overseas base activities in different regions within the scope of bilateral agreements is also conceivable.

ISSN: 2687-220X

NOVUS ORBIS

Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

CALL FOR PAPERS

ABOUT

- ✓ **NOVUS ORBIS: Journal of Politics and International Relations** covers every aspect of political science and international relations. The journal publishes original theoretical and analytical works and book reviews.
- ✓ There are no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.
- ✓ **NOVUS ORBIS: Journal of Politics and International Relations** is abstracted and indexed in the following databases and indexes:
 - Index Copernicus
 - Columbia International Affairs Online (CIAO)
 - Index Islamicus
 - Lancaster Index to Defence & International Security Literature
 - EBSCO
- ✓ **Period Months:**
 - June
 - December
- ✓ **Editors:**
 - Assoc. Professor Ozgur Tufekci
 - Assist. Professor Hulya Kinik
 - Assist. Professor Goktug Kiprizli
 - Res. Assist. Fevzi Kirbasoglu

Submission Link

www.dergipark.org.tr/en/pub/novusorbis

the

rest

Journal of Politics and Development

ISSN 2632-4911

CALL FOR PAPERS

ABOUT

- ✓ **The Rest: Journal of Politics and Development** publishes theoretical, conceptual, and empirical analyses on global governance, contemporary world politics, global political economy, global south, environment, civil wars, terrorism, migration, conflict management, and human security from a variety of interdisciplinary methodologies and approaches.
- ✓ **The Rest Journal** particularly welcomes issues, regions, and subjects that have remained or been excluded from mainstream analysis of world politics.
- ✓ There are no article processing charges or submission fees for any submitted or accepted articles.
- ✓ **The Rest: Journal of Politics and Development** is abstracted and indexed in the following databases and indexes:
 - *Columbia International Affairs Online (CIAO)*
 - *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*
 - *EBSCO Publishing Inc.*
 - *EconLit*
 - *ERIH PLUS*
 - *Index Islamicus*
 - *Lancaster Index*
- ✓ **Period Months:**
 - January
 - July
- ✓ **Editors:**
 - Ozgur TUFEKCI
 - Rahman DAG
- ✓ **Associate Editors:**
 - Alessia CHIRIATTI
 - Marco MARSILI
 - Orkhan VALIYEV
- ✓ **Assistant Editor:**
 - Ekrem OK

Submission Link

www.therestjournal.com

Leadership

Honorary President
Ken Booth

Director-General
Ozgur Tufekci

Deputy Director-General
Rahman Dag

cesran international
CENTRE FOR STRATEGIC RESEARCH AND ANALYSIS - CESRAN

think-tank ■ consultancy ■ research-institute

www.cesran.org

ISSN: 2687-220X

NOVUS ORBIS

Journal of Politics and International Relations
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Dergisi

Araştırma Makaleleri
Research Articles

**Emekli Subayların Bakış Açısından Türkiye'nin Dış
Politika Alternatifleri Ve Güvenlik Sorunları**

*Türkiye's Foreign Policy Alternatives and Security Problems
from the Perspective of Retired Officers*

**Hakan SAMUR
Dünya BAŞOL**

**BRICS+5 Genişlemesinin Yaratacağı Fırsat ve
Tehditler Bağlamında Değerlendirilmesi**

*The Evaluation of The BRICS+5 Enlargement in the Context of
Opportunities and Threats*

Sinem ÇELİK

**Yeni Bir Dış Politik Girişim Örneği Olarak
Türkiye'nin Denizaşırı Üs Politikası Uygulamaları:
Katar ve Somali Örneği**

*Türkiye's Overseas Base Policy Practices As an Example of A
New Foreign Policy Initiative: The Case of Qatar and Somalia*

**Gökhan ÖÇALAN
Gökhan KOÇER**

**Sosyal Medyanın Demokratik Seçimlerde Algı
Yönetimi Üzerindeki Rolü**

*The Role of Social Media in Shaping Perceptions during
Democratic Elections*

Murat ŞENGÖZ

İsrail, Orta Asya, Kafkasya Ve Yeni Çevresel Strateji

*Israel, Central Asia, Caucasus and the New Peripheral
Strategy*

Mehmet Erkan KILLIOĞLU

Kitap İncelemeleri
Book Reviews

**Guillaume Pitron
Nadir Metaller Savaşı: Enerji Geçişinin ve
Dijitalleşmenin Karanlık Yüzü**

Muhammet NEGİZ

**Gabor Agoston
Barut, Top ve Tüfek, Osmanlı İmparatorluğu'nda
Askerî Güç ve Silah Sanayisi**

Ayşegül GÜLER